

שכל שכירות, יש מ"ד שכירות קניא, מ"מ אינו קנין גמור, אך בהלוואה קנה לגמרי כסף זה שמשתמש, ורק עליו חוב הגוף ושעבוד נכסי לשלם פרעון], ובזכוני בתשו' ח"ס ג"כ מנדון זה ואיני זוכר מקומו. יישר כוחו שציין מקום דברי הגרעק"א.

שאלה אחר

בס"ד, יום ג' בהעלותך תש"ן.

לכבוד דוד"ג ר' שאול אלטר שליט"א.

לעדות אחרת, א"כ לפי השפ"א אף באחד
אומר חבית של יין ואחד אומר של דבש אף
דמכחישים ממש וא"א לקבל עדותן על גוף
ההלואה מ"מ לשבועה הרי מעידין שניהם
שמה שנשבע שאינו חייב לא יין ולא שמן
שקר הוא, ונאמר מתוך שאיל"מ או דישלם
שניהם או הפחות, והרמב"ם פסק בזה פ"ג
הל' עדות ה"ג דפטור דעדותן בטלה.

ובכן בסנהדרין ל"א דאמרו דנהרדעי דסברי
מנה שחור ולבן מצטרפים סברי כרשב"א
ובמנה ומאתיים לב"ה בכת אחת מצטרפים,
וכתב שם תוס' וכן בב"ב מ"א ע"ב דאף
רב יהודה דסבר דבשחור ולבן אין מצטרפים
סבר כרשב"א, רק דסבר דלא דמי למנה
ומאתים דעבידי דטעו משא"כ מנה שחור
ולבן, והרי אף דלא טעו בהכי מ"מ ליצטרפו
לשבועה לשיטת הרמב"ם, ואף נהרדעי
לשיטת הרמב"ם יכולים לסבור דלא כרשב"א
אלא דיסברו דמנה שחור ולבן דומה למנה
ומאתים, וכמו דמנה ומאתים משלם המנה
משום מתוך שאיל"מ כמש"כ השפ"א, אף
מנה שחור ולבן כן. וצ"ע.

אמנם צ"ע דהרי שיטת הרמב"ם כמ"ש"כ
דאף במכחישים לגמרי מצטרפים

משלם מנה.

אמנם לכאור' צ"ע, דמש"כ הכס"מ (הם דברי הראשונים שם, הנימוק'י והר"ן) גם לא זכיתי להבין, דהרי ר"י בנו של ר' יוחנן ב"ב דקאי כרשב"א סבר דנחלקו ב"ש וב"ה באחד אומר שתיים ואחד אומר חמש דלכ"ה יש בכלל חמש שתיים ולא מיקרי שמכחישים זא"ז כמו בדיוטה תחתונה ועליונה שאין רואים שניהם יחד, אלא הוה כמו ברואים את שניהם ולא הוה מוכחשים, וזה הק' הלח"מ מדוע לא פסק הרמב"ם כר' ישמעאל בנוירות כמו שפוסק כרשב"א במנה ומאתיים דהרי שניהם בחדא שיטת' ^{הגה"ה} ביאור אם נאמר שזה נקרא הכחשה והעדים פסולים, א"כ אף בב' כיתי עדים איך יהא נזיר שתיים לר' ישמעאל אליבא דכו"ע ולתנא דמתניתין אליבא דב"ה, הרי עדים המכחישים זא"ז עדותן בטלה.

בברכת התורה

אברהם מרדכי לנדאו

בס"ד, מוצש"ק בהעלותך תש"ן, חיפה ת"ו.

אחד רק ע"פ שנים, ואיך נקבל עד ששיקר לפנינו כחלק מעדות הפוסלים אדם אם לא ע"פ יסוד האחרונים דע"א המשקר כשר להבא [אגב, בענין חכמי בריסק, סברתם מוזכרת בתוס' הרא"ש ר"ה דף כ"ד. אך דברי תוהרא"ש נפלאים מגמ' שבועות מ"ח. וצע"ג. וקיצרתי].

(ב) תמהת על דברי השפ"א זי"ע, א"כ לא רק בהאי גוונא מועיל עדים מכחישיך

ובתשובת אביך מ' הגאון רפ"מ שליט"א ראיתי שתי קר' הלח"מ לפי מש"כ בכס"מ פ"ג הל' עדות ה"ג דדווקא אם אינם מכחישים זא"ז כגון אחד אומר בדיוטא תחתונה ואינו יכול (ט"ס וצ"ל ויכול) משם לראות הדיוטה העליונה אז פסק הרמב"ם כרשב"א דיש בכלל מאתיים מנה, וא"כ בב' כיתי עדים אלו מעידים שנדר ב' ואלו מעידים שנדר ג' (אולי צ"ל ה') בבת אחת הרי כה"ג הו"ל מכחישים, וכזה כו"ע גם הרמב"ם מודים דאינו חייב כלום שהעדים פסולים וכו'.

מש"כ 'וא"כ בב' כיתי עדים' וכו', כנראה הכוונה על כת אחת שאחד אומר שנדר ב' ואחד מעיד שנדר ה', דהרי בב' כיתי עדים פסק דהוא נזיר שתיים, והקושיא היא על כת אחת דסבר הרמב"ם דאינו נזיר כלל ובהל' עדות כתב דבכת אחת

לכבוד ידידי הרח"ג זכור א"מ לנדאו שליט"א.

אחדש"ת. קיבלתי בעש"ק מכתבך ונהניתי מדבריך, והגני להשיבך בקצרה למיעוט הפנאי:

(א) תמהת על דברי, מה הזכרתי דברי חכמי בריסק על הרמב"ם, הא כאן אין מכחישים לגמרי וממנ"פ חייב שבועה ע"פ אחד מהם. התינח על חיובו לישיבע א"צ לס' חכמי בריסק רק מצד אחד מהם, אך לענין לפוסלו לשבועה אין נפסל ע"פ

א' מהם עכ"פ לשבועה, אף אם לא נפסוק לצרפם לחיוב ממון].

בהערותיך על דברי אמ"ו שליט"א אין הזמן מספיק לעיין, כי לא עסיקנא בהאי סוגיא עתה.

ואוסיף רק הערה קצרה: בריש מס' בבא בתרא (כמדומה שאתם לומדים ב"ב) בדף ד. בפ"י המיוחס לרגמ"ה שהורדוס ה"י בן יפת תואר ע"ש, ותמ"י דא"כ לאו עבד הוא אלא ישראל גמור.

א"ד ידיך הדוש"ת הכותב בנחיצה

שאול אלתר

בס"ד, יום ו' עש"ק שלח, תש"ן.

הוא, ובוזה העד אינו מוכחש אם בא עד שני ואומר שחייב שמן, ולישבע אינו יכול דאיכא תרי עכשיו דמחייבים אותו, אף שאין מקבלים עדותם על גוף הדבר.

ומה שתמהת בדברי רגמ"ה ב"ב ד. לפי תוס' בקידושין ב"ב, אפשר דה"י מביאה ראשונה בגיורתה, אמנם מל' ר"ג דכ' ועשה לה כדין תורה וכו' משמע קצת דסבר כרש"י שם בקידושין. הגם דגם בתורה כתי' ואח"כ תבא וכו' דהיינו אחרי כל המעשים, ולרש"י הותר ביאה ראשונה בגיורתה, גם לפי תירוצ' התוס' שיטת רש"י שם אפשר דמתקרא עבד כמו דקרי בשר תמותות דנתגיירה בע"כ ואינה גיורת גמורה. ולפמש"כ המנ"ח תקל"ב לחדש דגם מ"ד דב"ר דווקא אחר כל המעשים מ"מ טבילה וגירות לא מחזכר בתורה, א"כ סגי רק

זה את זה, גם בהכחשה גמורה נימא דמצטרפין העדים לפסול לשבועה ומשאיל"מ. התינח אם ה"י חייב שבועה יכולין לצרף שניהם לפוסלו, אך הרי בשנים המכחישין הכחשה גמורה כ"יין ודבש אין כאן אף ע"א לשבועה [ולא משום שע"א המשקר פסול לכל עדות, דהא קיימינן לשיטה המכשרת, רק משום שבעדות זו עצמה שמכחישין זה את זה אין לקבל כלל עדות המכחישין, ודווקא במנה ומאתיים שיש בכלל מאתיים מנה מהני לקבל עדות

הפוסק

אוצר החכמה

כבוד ידידי הרב"ג בנש"ק ר' שאול שליט"א.

אחדשח"ט. תשובתו הגיעני ואין אני כמתנצח ח"ו, מ"מ לא הבנתי, דבמנה ומאתיים לב"ה אין כאן עד משקר, דעבידי דטעי, וזהו מש"כ השפ"א זי"ע דנהי דאין מצטרפין על גוף ההלואה לחייבו, משום דהרי סו"ס זה מעיד על מנה אחת וזה מעיד דמנה זה ראשון הוא הבא אחריו עוד מנה, מ"מ מצטרפים בהא דהנתבע חייב, ושוב פסול לשבועה דאינו חייב כלום, ואין צריכים לטעם דלעדות אחרת מתכשרים.

מה שכ' לתרץ תמיהתי על השפ"א - צדקו דבריד, אך שאלתי דאפשר דכמו דמיקרי אי"ל משום עדותם דהנתבע חייב עכ"פ, ה"נ כשהעיד הראשון שחייב כבר נתחייב שבועה, דהרי השבועה שנשבע הוא שאינו חייב כלום להכחיש העד שאומר שחייב

שיעשה כל המעשים ומותרת אף אם לא נתגיירה בב"ר, וכן היתה תמר, א"כ מיושב שפיר, דאף דעשה כדין תורה אם לא נתגיירה עדיין הי' הורדוס עבד.

קושייתך על התוס' הרא"ש ר"ה (לפי מש"כ הנתיבות שם להקשות בשם התומים להנך דסברי דכשרים חד נגד חד מהך גמ' בשבועות, ותי' דשאני התם דבאו בתורת שנים, ולרא"ש אף חד נגד חד לא מתכשרי, א"כ יקשה יותר על הרא"ש) אפשר דספיקת ח"ב לרב הונא דפסקינן כן, אמנם אף רב חסדא דבב' כתות פוסל כל כח בפ"ע אפשר דחד נגד ^{אוצר החכמה} חד בלא צירוף כשר כמו לרב הונא, ודווקא בצירוף נסתפקו, וסבר הרא"ש דהקושיא שם דמצטרפין לעדות אחרת בין שניהם

דלא כרש"י, וא"כ יקשה אף לרב הונא, ותי' דמצטרף כל חד עם אחר אבל בין שניהם לא, והגמ' תירצה תי' אחר לחדש דאף דבעדות זו כבר הי' חד נגד חד, מ"מ כשבא עוד אחר הוה חד במקום תרי, וכמדומה לי שכ"כ הר"י מיג"ש שם שזה חידוש הגמ', ואינו ת"י כע"ה 1234567

ואס"י בענין זה, דהרבה מדברי האחרונים מובאים בתוס' הרא"ש, למשל קו' הב"י ותירוציו על חנוכה מובאים בתו' הרא"ש שבת שם בסוגיא, וכן הקושיא המובאת בשם זקינוך הא"א זי"ע מדוע פאת הראש שתיים ופאת השדה אחת מובאת בתוס' הרא"ש שבועות דף ג' ע"א ד"ה ועל הזקן וכו', ותי' שם ב' תירוצים.

א.מ. לנדאו

בס"ד, ב' קרח תש"ן, חיפה ת"ו.

לכבוד ידידי הרב א"מ לנדאו שליט"א.

אחרשת"ה. קיבלתי עתה מכתבך, והנני לאשיבך בקצרה.

ישראל כשר - עבד, ורק ע"י מעשה הביאה קרינן בשר תמותות, בשגם דמשמע שהי' לו ממש דין עבד.

לא אתייחס למה שכתבת עוד בענין השפ"א דנויר, כי קשה להיכנס למו"מ ולויכוח בכתב ולא בע"פ, וגם הענין דורש עיון רב שאיני מופנה לזה, רק אכתוב בנקודות החדשות.

ומה שתירצת עפ"ד מנ"ח. מלבד הדוחק בלשון רגמ"ה, גם אם כן אינו עבד אלא גוי, דהלא אסור לכבוש יפ"ת לשפחה, ומהיכי תיתי דוולד הנולד ממנה יהא עבד, והרי הוא כתינוק גוי בעלמא (ולא מסתבר דהתינוק שנולד אח"כ גם הוא כשבו"י מלחמה ונחשב לעבד ולא כאמו שהיא גויה משוחררת).

מש"ב דאצל הורדוס הי' מביאה ראשונה, הרגשת בעצמך דאינו עולה בלשון הרגמ"ה שעשה לה כדין.

ומש"ב דכמו דנקרא בשר תמותות, כן נקרא עבד. תמוה לקרוא לבן

מה שכתבת שקושיות אחרונים מבוארות בתוס' הרא"ש, לא רק בתוהרא"ש רק בכל הראשונים. וגם אני מציין תמיד לתוהרא"ש שבת הנ"ל, שלא רק שכ' כדברי ב"י, רק גם הלשון קרובה מאוד [ויתכן דחסר בב"י ציון מקור לדבריו והוא העתקה מהראשונים]. ובדבר הקושיא דאאזמור' דיע"א על פאת הרא"ש, אני משער שאמר (או נתכווין) לקושיית הראשונים ולא אמרה מדנפשי' [אגב, הקושיא גם בריטב"א שבועות כמדומני], ולפי נוסח אחד שמעתי שאאזמור' אמר בשם הר"ח שלומר גז"ש פאת הראש מפאת שדה, ולא נמצא כן בפיר"ח שבידינו, רק נמצא בירושלמי פאה פ"א ה"ד דיליף פאה באילן מלא תקיפו פאת ראשכם עיי"ש [ובחי' חתם סופר חולין קל"א. ד"ה לא תפאר], ואולי יש ר"ח שמביא הך ירושלמי.

עוד אעורר, אגב דעסקי' בדברי תוהרא"ש, לדברי תוהרא"ש סוף פ' האומר בקידושין, איך שרי לגנוב ע"מ להטהר ותי' שימצא מי שימחל העוון, ואין מובן התירוץ: מתי ימחול, קודם הגניבה אין כאן גניבה רק חוב בעלמא, אחר הגניבה מה מועיל לעקור למפרע העבירה, ואם משום אנן סהדי דאם הי' יודע מקודם הי' מסכים וכדברי הש"ך חו"מ ר"ס שנ"ח, סו"ס אין כאן גניבה אלא לקיחה בהיתר או חוב. וצע"ג לפענ"ד.

א"ד ידידך הדוש"ת

הכותב בחפזה

שאול אלטר

ואגב יש להעיר עוד בדברי הרגמ"ה, שהרי בית חשמונאי היו כהנים, ותלוי בנידון בקידושין כ"א: אם שרי להו יפת תואר.

עוד אעירך בנידון סוגיא דהתם דברים תמוהין במהרש"א בחא"ג שם דף ג:, דאם הי' הורדוס נושא בת חשמונאי הי' משתחרר עיי"ז, וצע"ג, דסוגיא דגיטין, אין הנישואין שחרור, אלא הוכחה לשחרור [וגם הוכחה לשחרור אין לכא' במלך הכובש בכוחו כרצונו, אך יל"ד דסו"ס יסברו שחשמונאים שיחררוהו והשיאוהו (הגמ"ש עיי"ז נפסלת בתם לכהונה, מ"מ הדבר מותר)].

מה שכתבת ע. אוצר החכמה תוהרא"ש, כמדומה שלקיצור דברי לא הבנת כוונתי, דקושייתם אינה מכוח נתהמ"ש, רק דהרא"ש לכאורה שואל השאלה המבואר בגמרא שבועות מ"ח. ומתרץ תירוץ אחר, ועל דברי רש"י שמעתיק הגמ' כ' שדוחק בלי להזכירם. ומה שנרמז בדבריך לפרש כוונת הגמ' דשבועות באופן אחר, הלא שם קתני מתיב, ומשמע דמקשה על אחד מהמ"ד. בכל אופן אם כוונתך לתרץ דיש פירוש אחר בקו' הגמ' שבועות, אינו מתיישב על דעתי.

לכבוד הגאון הגדול וכו' רבי שאול אלתר שליט"א.

יכול ללובשם דאם ילבשם יטמאם שוב
ויתחייב מיד להטבילם וכן כל בין השמשות
עד צאת הכוכבים.

אוצר החכמה

ועוד שמדין זריזים מקדימים למצוות יהיה
מחויב להטביל את בגדיו מיד בתחילת
היום, ושוב כשילבש יטמאנו ויתחייב לחזור
ולטבילו ואין לדבר סוף.

בכבוד ובמורא החכמים

אהרן צבי קרפט

בס"ד, ועש"ק לסדר וכבסו שמלתם תשע"ג לפ"ק ירושל"ו.

0000000000

לידידי חרב רא"צ שליט"א.

אחרש"ת.

אין עליו מצווה כיון דעדיין נטמאים
משימושו (וכך הי' פשוט לתו"כ מסברא,
נגד משמעות קרא דוכבס) ע"ש, ומדבריו
למדנו דחייב טבילת כלי על בעליו דווקא,
דאל"כ מה תלוי בשימושו המטמאן, (ואם
היינו מקילים ביו"ט להטביל משום מצווה,
דווקא לבעלים הי' שרי), ובכלי הפקר ליכא
מצווה (והא דבידו להפקירן לא יאסור
הטבלתן ביו"ט ואכ"מ), ובהושאל כלי
לטמא צ"ת אם תלוי בו או בבעליו הטהורים,
(ומש"כ תוס' נדה נ"ח. ד"ה ולענין, אין
ענין לזה כמובן), (ולחך הנחה דהמצווה
על בעליו, פשוט לכאור' ההכרח דכל שהוא
טמא טו"ש, פטור מטב"כ, דהרי בהעלאתו
מהמים יטמאם, ועכ"פ בהני דהסטן טמא,
ואטו נימא דחייבו להטבילן ע"י אחרים
דווקא, וידועים ד' כס"מ דכל הטהרה
בהעלאתו דווקא, אך לא א"ש למאי דמ'

קבלתי מכתבו במועדו וגם מכתב שלפניו
בהערות על קונטרס שלי (כמדור')
שבחפזוני טעיתי ברישום שמו שם), ועוד
חזל"מ אי"ה בל"נ להשיב עליהם], ועקב
טרדות לא נתפניתי לסדר דברי תשובתי,
ועמו הסליחה, כי כל דבריו חשובים אצלי.

(א) ואשר שאל, למהרש"א וסייעתו דלמ"ד
טבילה בזמנה מצווה, גם בכלים טמאים
כן, [ובאבנ"ז או"ח תי"ח הוכיח שגם שי'
רשב"א כן], איך ינהג הטמא טומאת שבעה
בבגדיו הטמאים טו"ע וחוזרים ונטמאים
בלבישתו אחר טבילתם, וכן לעולם (כל
ביה"ש), עכת"ד. בחזו"א נגעים סי' י"א
סקי"ד פירש קרא דוכבס בגדיו במצורע
(ובשאר דוכתי) לחיוב טבילת כלים טמאים
(דלא כמנ"ח קע"ג סק"ז, ותפא"י ומשנ"א
פי"ד מנגעים מ"ב), ופי' בתו"כ דבימי ספרו

אוצר החכמה

מחזו"א דביש לו כמה בגדים חייב להטביל
אלו שאין משתמש בהן, והרי עצם ההטבילה
תטמאן, וי"ל ואכ"מ).

(ב) עיי"ל, למה שכתבו חת"ס נדה ל.
וערוך לנר נדה כ"ט: דבטומאת ערב
ליכא מצוה לטבילה בזמנה, (וחת"ס תלי
לה בפלוגתא דתנאי), וטב"כ מצווה דווקא
בטו"מ שטמאין שבעה, והחת"ס הוכיח לה
מדאיצטריכא תקנת עזרא, והרי מה"ת חייב
לטבול, [והחולקים (ובכללם הערל"ג שם,
דבבע"ק מודה דמצווה) יתרצו כמ"ש הכהן
זצ"ל בשו"ת תפא"צ יו"ד ל"א סק"ח דמצד
המצווה נתרשלו לחסרון מקוואות, ואיסור
תו"ת יזרזם].

(ג) עוד אמינא לתרץ מילתא חדתא, אשר
בדברי חכמים ראשונה כמו זר נחשבה, דאין
הטמא חייב לעזוב הטומאה שמחזיקה או
נושאה משום טבילה בזמנה, וה"ה טמא
הלובש בגד, שאין חייב לפושטו כדי
להטבילו, ומתרי טעמי אמינא לה, חדא,
לפי מה שהקשה בערל"ג הנ"ל מה שיך
טבילה בזמנה מצווה אם בכולא שתא בר
מרגל שרי להיטמא, והוכיח דאין המצווה
ליטהר, אלא מצוה לטבול כגווני שנתנה
תורה זמן ע"ש, [והחולקים הסוברים
דהמצווה היא ליטהר (ובכללם החת"ס,
שחילק בין טומאה חמורה לטו"ע לא
מטעמא דהערל"ג, ומסתברא דחומר הטומאה
גרים שיצווה ליטהר ממנה), יתרצו כמו
שהאריך הכהן בתשו' הנ"ל סק"ז דבאמת

רצון התורה שלא יטמא בכולה שתא ע"ש
באריכות], ובאבנ"ז או"ח תכ"א סק"ד הוכיח
דהמצווה היא ליטהר, דטבילה לעצמה היא
רק מתיר ול"ש שבזמנה תטהרו טפי, אך
בשפ"א יומא ח. הוכיח בהוכחה אלימתא,
דמהדרינן בהפרשת כהן גדול על טבילה
בזמנה מצווה, והרי בלא"ה מוחזק כטהור
ועביר עבודה כל שבעה, רק סלסול ומעלה
ליוהכ"פ, וא"כ מה מעלה בטבילות בתוך
שבעה דהפרשה קודם יוהכ"פ, וע"כ דעצם
הטבילה מטהרתו טפי כשהיא בזמנה, ולא
משום המצווה לטהר עצמו, (וראיית האבנ"ז
מתוס' נדה, יל"ח בין אופן הטבילה לזמן
הטבילה ואכ"מ), וג"כ מ' כנ"ל דאין המצווה
ליטהר אלא הטבילה, ועפ"ז י"ל דאין מצווה
כלל לפרוש מהטומאה וכמו דשרי לכתחלה
להטמא, ורק בפרישתו מצווה לטבול, וה"ה
להפריש הכלי מטומאתו, הא חדא, ועוד
יש לבאר יסוד זה עפמשה"ק בגבו"א יומא
ח. במה שאמרו דלא מקשינן הזאה לטבילה
ואין מצוות הזאה בזמנה, תיפו"ל דמשום
טבילה בזמנה יוצרך להזות, והוכיח מזה
דהמצווה רק לטבול ולא לסלק מונע אחר
מטבילתו^{סא} (אף דלכאור' ס"ל שם דהמצווה
ליטהר ולא רק לטבול, ע"ש במש"כ דאם
לא היתה נגמרת טהרתו בטבילה הי' חייב
להזות, ויל"ד ואכ"מ), וכן כיוון מדנפשי'
הגרי"פ פערלא בפ"י לסהמ"צ כרך א' עמ'
שצ"ט, (והוכיח שם מלשון רש"י, דגם
למ"ד מקשי' הזאה לטבילה, החיוב הוא
משום מצווה עצמית דהזאה, ולא כדי

סא. ומשמע דלא רק הזאת שלישי שאכתי אין היום זמן טבילה, אלא גם הזאת שביעי שהיא עובר
לטבילתו, אין מצווה עליה.

י"ח עמ' תי"ח הערה 178 והערה 181, נקט לפשוט דזכ וזכה חייבין לספור למ"ד טבזמ"מ, והקשה על הגבור"א, ולא ראה דברי הגרי"פ, והוכחתו שם מסוגיא דצ"ה טבילות בנדה, אינה מוכחת כלום, דלאפושי טבילות נקטו שם כשספרה, ואין ראה דמשום מצווה חייבת לספור, אך גם להבנתו, ל"ד ספירה להזאה, ואכמ"ל.

מפאת טירדא דמצווה דע"ש, הנני מפסיק, ובעז"ה בל"נ במוצ"ש אכתוב ואשלח חלק השני, והנני שולח זה כדי לענג ידידי נ"י בשבת.

שאל

מוצש"ק יתרו תשע"ג.

וא"כ לשי' אחרונים דהמצוה ליטהר ולא רק לטבול, נימא דחשיב ביטול מצווה אם מתעכב מלטבול מיד, אך הרי מקרא מלא דיבר הכתוב: לפנות ערב ירחץ במים ומינה יליף רש"י טבזמ"מ, ומהתימה ראיתי בחכמת בצלאל להר"ב רנשבורג נדה כ"ט: בתוד"ה שראתה שנקט בפשוט דהמתעכבת מלטבול מיד בתחלת הלילה (וט"ס שם) מבטלת המצווה, (ולשון תורא"ש, שדרכה לטבול בתחלת הלילה, אין מוכיח כלום), (ואף דנדונו שם בטבו"י ארוך דכל טבילתה לתרומה וניתרת תקף בטבילתה, ואין ראה לסתם טבו"י דלא גמר טהרתו, מ"מ לשונו מ' דבכל טבילה כן), ולא מצאתי לו חבר, ובפשטות נקטי' דשרי להתעכב בו ביום

שיוכל לטבול, דלכו"ע אין חייב להסיר המונעים לזה, ונפק"מ גם בלית לי' מקווה לטבילה אחרונה, יהא עליו מצווה ההזאה²²), והוא מעין הנידון הנודע במנ"ח אם חייב קודם זמן המצווה להתקרב לירושלים עבור פסח, ואכ"מ, וגדולה מזו כ' הגרי"פ דאין זב חייב לספור ספירת טהרה כמ"ש רמב"ן פ' אמור, אף דס"ל לרמב"ן טבזמ"מ, דא"צ להסיר מונע או לו²³ **אוצר החכמה** לה, [ומה דמוכח מסוגיא דכורך עליו גמי, דמכוח מצות טבילה בזמנה חייב להסיר חוצצי טבילה, שם נחשב כחלק מהטבילה], ומהשתא י"ל דהטומאה עצמה ג"כ חשיבא מונע שא"צ להסירו, ובאנצקלופדי' תלמודית כרך

אה"ח 1234567

(ד) כתב ידידי בקו', דכל ביה"ש לא יוכל הטמא ללבוש מספק מצווה, ועוד דמדין זריזין מקדימים יהי' מחוייב מיד בתחלת היום, עתכ"ד, וזה שלא בדקדוק, דזריזות מקדימין היא רק מעלה ולא חיוב, ובדאי אפשר פשוט שאינה נוהגת, [ובלא"ה הי' מקום לדון למש"כ אחרו' אם שייך זריזות בפלגא דמצווה, וכאן אין הטהרה נגמרת עד הערב שמש (אף דממילא ערבא), ולהשי' שכ' דהמצווה ליטהר ולא לטבול לבד], אך יש כאן ענין נכבד לדון בו, דכבר כתבו בשו"ת הרי"ם או"ח סוס"י ו' ובשעה"צ סי' תמ"ד סקכ"ד לבאר הא דמילה שרי כל יום שמיני (לולא ענין הזריזות) ובעשה דתשביתו עובר כל רגע שמשהה ע"ש,

סב. אף דאין ברור אם בא"י לגמור טהרתו יש מצווה דהזאה, וכמו שדנו בזה"ז שבלא"ה טמאים, ואכמ"ל.

לצרפם בטבילה אחת^ס וכ"מ ברור מלשונו, [ואיך שיהי', מיירי דווקא מטבילות שקבעה תורה זמן תחלת טהרה להם^ס ומשא"כ טו"ע דלרוב ראשונים ככולם שווים היום והלילה, פשוט שא"צ דווקא בלילה].

אוצר החכמה (ה) בפנ"י ביצה י"ח הק' על מהרש"א, מתו"כ דנתיצת תנור טמא רשות ושרי להשהותו, וכ' דדוחק לחלק, (ולול"ד החילוק מרווח לענ"ד, ל"מ לשי' דהמצוה לטבול, אלא גם לשי' דהמצוה ליטהר, מ"מ בליכא טהרה אין מצוה לבער ולהשבית הטומאה), ולפלא ראיתי בשו"ת שואל ומשיב כרך א' ח"ב סי' קע"ט בסוה"ס י"ד בד"ה והנה הרמב"ם וכו', שתמה על הפנ"י, דבאדם לכו"ע טבומ"מ, ועכ"ז כ' הרמב"ם בסהמ"צ דשרי אדם להשתהות בטומאתו, ואין מוכן כלל, דמדברי הרמב"ם אלו מוכיחין דפסק טבילה בזמנה לאו מצווה, ומה ראיה למ"ד מצווה, דעלה קאו המהרש"א ופנ"י, דמפורש בכמ"ק דהוי חובה לטבול.

(ו) בשו"ת בית יצחק או"ח סוס"י פ"ו נחלק עם המחנה לוי למ"ד טבומ"מ, ועבר הזמן ולא טבל, אם אכתי רמיא מצווה לטבול^ס, (ועי' אבנ"ז או"ח תכ"א סק"ד),

ול"ד להשבתת חמץ, אלא דתתעורר שאלה בסוגיא דצ"ה טבילות נדה כ"ט: דצריכה לטבול בתחלת הלילות מספק נדה ויולדת ותחלת הימים מספק זבה, והתינח דאינה יכולה לדרחות טבילה דיממא ולסמוך אטבילת לילה, דלילה אין שייך ליום^ס, אך למה תחוייב מספק לטבול בתחלת הלילות ולא תמתין לצאת י"ח בטבילת צפרא, ויהיה מזה ראיה לשי' החכמב"צ, אך יל"ד דאה"נ אינה מחוייבת רק לאפושי טבילות נקט כן, או מצד זריזות כנ"ל, ובמאירי שם כ' דשמעין מסוגיא דהחייבת טבילות בלילה וביום אין יכולה לסמוך באחת על חברתה להקרא טבילה בזמנה, ובאנצת"ל כרך י"ח עמ' תי"ד טו"ב ובהערה 142 (וט"ס שם נדה ל"א, וצ"ל כט"ל) הבין מזה דזמנה של טבילה דלילה, עד הבוקר דווקא, ולא שם אל לבו מקרא מלא (שמביאו שם תוכ"ד לדבריו!) מקרה לילה, לפנות ערב ירחץ, וברור שאין זו כוונת המאירי, והחייב טבילת אה"נ¹²³⁴⁵⁶⁷ שרי להמתין ליום וחשיב טבילה בזמנה, וכוונת המאירי דווקא במי שחייב שתי טבילות שא' תחלת זמנה בלילה וא' תחלת זמנה ביום, שא"י לצרפם לטבילה אחת, כמו המחוייב בב' טבילות דיום דסגי

סג. וגם אסר לה טהרת הער"ש.

סד. והיינו לכתחלה, ואם המתנה עד הבוקר צ"ת אם תצטרך ב' טבילות דלא מסתבר כן, וענ"פ בוודאי בלא טבלה עד הלילה הבא, אף לשי' בי"צ דעדיין דין טבומ"מ מצווה עליה, מ"מ יכולה לצרפם לטבילה שחייבת אז.

סה. או דווקא אלו שעכ"פ לבעלה נטהרה לגמרי בלילה (אף דמחו"כ לקדשים) ומשא"כ טבו"י דחסר הער"ש אף דמהני מיד לכמה מיילי, (וגם אם לא יקבל פירוש במאירי עכ"פ לא בכל הטמאים שנטמאו בלילה כן).

סו. ויל"ד דתליא בנידון הנ"ל אם המצוה ליטהר או לטבול, ואם יש עדיפות בעצם הטבילה כשהיא בזמנה וכמש"כ באות ג'.

כמו שחיטה וכל המתירין, א"כ יסוד המצווה שייך לעולם וגם בנשים וממילא אף חלק המצוה למ"ד בזמנה ג"כ חייבות, ועו"ל למש"כ ריטב"א קדושין ל"ו דמ"ע שאינה חיוב גמור נשים חייבות.

ידידו דוש"ת באהבה

שאל

במי נדה להגרש"ך נדה ל. השיג על הסד"ט בתוד"ה יומא קמא, ולשון המי נדה "שפירסה נדה" הוא פליטת קולמוס, דבזה פשוט שא"צ לטבול, אלא מיירי ביולדת שראתה, ועי' ס' חכמת בצלאל נדה כ"ט: בתוד"ה בשראתה הקשה על טבו"י ארוך שתטבול כשראתה, אך פשוט כמ"ש המי נדה דזה שאני.

והקשה הבי"צ דבנשים נמי אמרי' בנדה כ"ט דטבו"מ מצוה, ואם נימא דדווקא ביומא דמשלם זימניה, הו"ל מעשהז"ג ונשים פטורות, וכ' דהיא קו' גדולה, ואנכי גברא קחזינא ותיובתא ל"ח, דכיון דגם למ"ד טבילה לאו מצוה מברכין על הטבילה

עוד הערות שנתעוררתי בעייני בסוגיא. בשו"ת שו"מ ג' א' קכ"ג הקשה על רא"ש סוף יומא, וכנראה שהבין דל"ש טבילה כשיש טומאות נוספות וכפי' השואל באבן"ז יו"ד רס"ד, אך פשוט כתשו' אבנ"ז, ועי' או"ש פי"א משגגות ה"ד, ועי' אגרות דרך אמונה, באגרות הריש"א סי' כ"ג כ"ד כ"ה.

אוצר החכמה

מכתבי השקפה ואגדה מהפני מנחם זצוק"ל

[אִיצֶרֶת הַחֲכָמָה]

בה"י, ד' תבא, תורתך "שעשעתי" לפ"ק [ט"ו אלול תש"ן],

פעיה"ק ירושלים תרבכ"א

לכבוד העוסקים במלאכת הקדש הרב וכו' שליט"א.

בעזה"י מלאו השבוע חמש שנים מאז שהונהג בישיבתנו - ישיבת שפת אמת - שיעורים שבועיים קצרים בחידושי תורה במקצועות שונים לפי סדר פרשת השבוע, כמובן נוסף על כל השיעורים הנלמדים בעיון בהתעמקות (ובבקיאות) במסכתות ובסוגיות הנלמדות בישיבה.

בחולין (כד.) אמרו חז"ל תלמיד שלא ראה סימן יפה בתלמודו ה' שנים כו', א"כ ק"ו למידה טובה המרובה, שראינו בה"י סימן יפה בהצלחת השיעורים הנ"ל שנתחבבו על התלמידים שי' לאוי"ט, והעשירו את ידיעותיהם וחשקם להתעסק בכל מקצועות התורה הקדושה (וגם בענינים שבדרך כלל אינם נלמדים כ"כ בעיון). והנה בני הגה"ח הרב יהודה אריה זצ"ל הפתיע אותי כשהביא לי קובץ ראשון של חידושי שאמרתי בה"י במשך שנה אחת במסגרת השיעורים הנ"ל אשר רשמו תלמידי שי', ואח"כ נתבקש בני הנ"ל לישיבה של מעלה בהיותו בן ז"ך שנים, וחליתי מרוב יגון וצער. בכל זאת גם בימי חליי כשהיה קשה לי להגיד שיעורים כסדרן, השתדלתי במידת האפשר להמשיך לכל הפחות בשיעורים הקצרים הנ"ל, וקיימתי בעצמי הפסוק בתהלים [קיט, צב] לולי תורתך שעשעתי וגו', ובה"י ברוב חסדי הש"י חזרתי לאיתני.

ואמרו חז"ל (שבת י') מילתא אלבישייהו יקרא, ופירש רש"י ז"ל לפי שאתה רגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם, לכן כעת לקטו תלמידי את שיעורי הנ"ל, אע"פ שאיני כדאי, אם רבינו הק' אמר (מכות י'). הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן (וכן אמר רבי חנינא בתענית) אני על אחת כמה וכמה. **ובברכות** (סג.) איתא, בשעת המכנסין פזר ובשעת המפזרים כנס, ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר יש מפזר ונוסף עוד.

ובמהרש"א שם פירש שלפירוש רש"י ז"ל הם שני ענינים, הרישא בשעת המכניסין קאי על חכמי הדור והכוונה לצבור הרחב. והסיפא קאי על התלמידים (הגם שא"כ צ"ע מה לשון דור). אבל לפירוש הירושלמי [ברכות פ"ט ה"ה] הכל קאי על התלמידים.

והנה אם הכוונה לדור, אין צריך לחיבור שלי ובה"י יש מפזרין בדורנו מספיק, ולפיכך נמנעתי מלפרסם חידושי, אבל הייתי נבוך כי כמה גדולי תורה דחקו בי למה איני מדפיס חידושי, וכמה פעמים התבטאתי שבה"י עוד אעשה זאת ויש כאן חשש קבלה, אבל מאידך הלא בשעת המפזרין כנס, ובפרט כשיש חשש יוהרא, (ואולי בדורנו כשכל כך הרבה ספרים מדפיסין, שוב אין חשש כמאמר חז"ל [כרכות יז: פסחים נה.]) כיון דכו"ע קרו והוא נמי בו' ליכא יוהרא. וכעת כשלקטו תלמידי דברים קצרים ובה ליכא חשש יוהרא כלל, כי הדברים נאמרו לחדד התלמידים, שמחתי על המוצא הזה, כי קיימתי בזה אולי מה שקבלתי, ובפרט כי לתלמידים כר"ע מודו (גם לבבלי אליבא דפירוש רש"י כמו שכתב המהרש"א) אם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר. וכמו שא"י בגמ' שם יש מפזר ונוסף עוד, תן לחכם ויחכם עוד כתיב [משלי ט, ח], ועל ידי זה ירבה העסק בתורה הקדושה והיה זה שכרי.

ולפי מה שכתב הרד"ק בתהלים (ק"ט, ע) על הפסוק טפש וגו' אני תורתך שעשעתי, נראה לי לפרש שעל ידי העסק בשעשעי התורה מפקח עיני השכל ומחליש התאוות, (וכן להיפך כמו שכתב הרד"ק), וכמו שכתב הרמב"ם (סוף פרק כ"ב מאיסורי ביאה), וז"ל יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה וכו'. ולפיכך מחזיקנא טובא לתלמידי ובני שליט"א וחברי אשר ליקטו זאת, ויהי רצון שחפץ השי"ת בידם יצלח להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת כוח"ט לכלל ישראל

פינחס מנחם אלטר

בה"י, יום ה' לסדר "את בריתי אברהם אזכור"

[כ"ה אייר] תשל"א לפ"ק, פעיח"ק ירושלים ת"ז

החיים והשלום וכל טוב סלה לאהובי חתני דיקר והמופלג בו' מוכתר בנימוסיו, כמר... שליט"א.

אחרישה"ט בחיבות יתרה.

בהתקרב חג הפסח הנני תמיד נזכר בפסח בגור, כד הוינא טליא כי אז הייתי מקורב ביותר לאאמו"ר זצ"ל, כי בכל השנה היה עסוק ביותר, אבל בפסח היה בבית פנימה בבחינת והגדת לבנך אגיד ביה, ובפרט בערב פסח באפיית המצות,

ואח"כ כשהייתי ישן במיטתו עד היותי בן ז' שנים [כשגדלתי הבנתי שאולי היה זה כדי שלא אפריע לאמי בעבודתה בבית...], וכמה פעמים ניגש אלי לראות אם אני ישן, כמובן שלא יכלתי לישן אלא עצמתי עין ועשיתי עצמי כישן. ואח"כ בערב לא זזה ידי מקרבתו עד אחרי הסדר.

באפיית המצות אמנם לא ראיתי אומר הלל, אבל כל רמ"ח אבריו פנימה אמרו הלל **אוצר החכמה**
בשמחה יזכור ויזכור.

והנני מברך אותך בלונ' בברכת חג פסח כשר ושמח וכ"ט, ד"ש הוריק היקרים שי' ע"ב חג פסח כשר ושמח, ושלוש כל בני משפחתך ע"ב חג פסח כשר ושמח.

לקראת חג השבועות הבעל"ט בה"י. יום טוב החביב מכל הימים הטובים (כדאי' בשפת אמת לשבועות תרמ"ז). זמן מתן תורה הק' הנני מברך אותך בברכת יום טוב שמח, והשיאנו ה"א את ברכת המועדים לחיים ולשלום לשמחה ולששון. ויהי רצון שתעלה במעלות התורה ויראת שמים, וכמו שאי' בזוה"ק [ח"ג צז-צח]. (מובא כמה פעמים בשפ"א לשבועות) כי בליל שבועות בכל שנה יורדת רוח טהרה ממרום, רק צריכים להיות מוכנים לזה, וכשליבות בני ישראל מקווים לטהרה, משפיעים משמים, ועל ידי זה זוכין אח"כ לתורה, עי"ש.

ובשבועות הוא יומא דהלולא של כ"ק אאמו"ר זצללה"ה זכותו יגן עלינו ועכ"א, ומסתמא ימליץ טוב על כולנו.

ראיתי השבוע דבר חדש בספר מגיד תעלומה (לרבי צבי אלימלך מדינוב ז"ל) [ברכות י. ד"ה השתא], שזכות אבות הוא לא רק לבנים ולבני בנים, אלא גם (לבנות) ולבני בנות. ומביא ראיה מברכות (שם) דאמר ליה חזקיה לישעיה. הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בנין דמעלי, הרי שזכות אבות עומדת גם לבני בנות. ולכאורה י"ל דדבר פשוט הוא. וראיה מכמה מקומות, בתו של נחוניא חופר שיחין (יבמות קכא: ב"ק נ.) שניצלה בזכותו, וכן מן "ויעתר לו" ולא לה, שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע (יבמות סד., רש"י בראשית כה, כא), הרי שאם היתה בת צדיק, אפילו שהיא בת, זכות אבות עומדת לה. (ומה שנשים מזכירות זכות אבות בתפילתן, י"ל שאין ראיה, שלא רצו לשנות סדר תפילה, אבל ממה שאי' [שבת לב, ב] שנשים נענשות בעוון אביהן, הרי מדה טובה מרובה, שזכות אבות עומדת להן). ושמא כוונתו בעיקר להביא ראיה שזכות אבות עומדת גם לבני בנות, כי בנות עצמן פשיטא.

והנה הכל מוודים בעצרת דבעינן נמי לכם, דיום שניתנה בו תורה הוא (פסחים סח:),
קניתי לך מתנה לקראת שבועות - ש"ס, ויהי רצון שתלמוד בו הרבה מתוך
הרחבה, והרחבת הדעת.

[\[1024557\]](#)

באפס חדשות אקצר, והנני דורש שלומך בלונ"ח, ע"ב חג שמח.

מאת המיול"ח אוהבך נפש

פינחס מנחם

בה"י א' פ' קדושים תהיו ת"ו י"ט למבנ"י ד' אייר תשי"ג לפ"ק, ירושלים ת"ו.

שלום וכל טוב לידי"נ האברך המו' כו' ש"ב ר'... שליטא

קבלתי מכתבך וגם חבילתך קבלנו בערב פסח, ממש טוב שהי' הכל כשר לפסח,
אחרת היינו מקיימים מצות בעור חמץ כדין, כי כשנתקבלה זמן שריפת החמץ
החבילה כבר הי' זמן שריפת חמץ.

אצלינו אין חדשות, לפני יותר משבוע הי' לנו כאן שתי מצוות זמניות, ברכת החמה
אחת לכ"ח שנה שנאמרה כאן ברוב עם ובראשם אדמו"ר שליט"א [הבית
ישראל] על גג ביתנו, וחגיגת סיום הש"ס דף היומי אחת לז' שנים ולא הרי הסיום
כהרי ההתחלה, כמאמר חז"ל [קה"ר ז, מ] ק' נכנסים וכו' עשרה יוצאים לתלמוד,
כלומר מתוך הרבה מתחילים את הש"ס, [ובעיקר מס' ברכות הקלה ללמוד], רק
מעטים מחזיקים מעמד עד כדי לגמור, ואפשר לומר בכל אופן בין החוג הצר שלנו
מתפללי הישיבה, שהתחלת הש"ס היא עממית ממש, הרי לפחות דבר טוב א' יצא
מתוך רעש התעמולה.

וחפץ ד' בידי יצלח כי"ר, ידידך הדו"ש

פינחס מנחם אלטר

From

ק.מ. אלטר,

ושיבת קובץ, פני ברך, של עיריית
הבחור חיים מנחם בן זיו
תל אביב.

בר' . . . . .
זייסר הילנה

ישראל

959 ת.י. 23-6-78

[1234567] אדוארד

[illegible]

חדר לימודו עם ספריו הרבים, והערותיו לגליון ספריו

אח"ח 1234567

תבונות

ו. תנובות התורה מערכות וחידושי תורה מרבתינו

- רבי יוסף רוזובסקי
- רבי יוסף שלום אלישיב
- רבי משה שמואל שפירא
- רבי ברוך שמעון סלומון
- הרב אהרן י. לייב שטינמן
- הרב חיים קניבסקי
- הרב גרשון אדלשטיין
- הרב שלום כהן
- הרב דב לנדאו
- הרב אריה לוי
- הרב שלמה פישר
- הרב דוד כהן
- הרב דוד יצחק שפירא
- הרב דניאל וולפסון
- הרב אברהם ברוםברג
- הרב ישראל ערליך
- הרב אברהם גובורוצקי
- הרב חיים אקרמן
- הרב אביעזר הלר